אישים באגרות הראי"ה

רבי ישראל בעל שם טוב (הבעש"ט)

מייסד תנועת החסידות · ת"נ–תק"ך בקירוב (1690–1760)

4 אגרות

דברי הרב קוק ודברי הרב שלמה אבינר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

בקצרה

רבי ישראל בן אליעזר, הבעל שם טוב, נולד בין השנים ת"נ-ת"ס (1690-1700). משנת ת"ק (1740) ישב במז'יבוז' שבפודוליה, ושם התקבצו אליו תלמידים רבים. הוא מייסד תנועת החסידות, והדגיש בתורתו את הדבקות בה'. נפטר בו' בסיוון תק"ך (1760).

הרב קוק על הבעש"ט

הבעש"ט נזכר באגרות הרב קוק ארבע פעמים. לרב פנחס הכהן לינטופ, אב בית הדין בבירז', כתב באדר תרס"ח (1908) שצריך לצפות לישועה בכל הדרכים, "כשם שאמר הבעש"ט ז"ל, שצריך לעבוד את ד' בכל הדרכים" (כרך א', אגרת קיב). ולאותו רב כתב בשבט תר"ע (1910) שחזון השלמות הוא בחיבור כל חלקי הטוב, ושיפה מאוד בדורות האחרונים "כל שיחתם של תלמידי הגר"א יחד עם תלמידי הבעש"ט", שעמדו זה מול זה בשעתם (כרך א', אגרת רסו).

לרב אברהם רבונסקי, שטען שהבעש"ט לא גילה את ענייני הקבלה להמון, השיב הרב קוק בשבט תרע"ב (1912) שידוע שהבעש"ט אמר שלימוד הקבלה מן הספרים אינו בכלל הנסתר (כרך ב', אגרת תיד).

ובתמוז תר"פ (1920) כתב לרב שלמה זלמן סלונים שלימוד החסידות של חב"ד הוא המקצוע המחכים והמאיר ביותר את תורת הבעש"ט, "שבודאי לגאולה הוכן", אבל אין להסתפק במקצוע אחד גם בחלק הרוחני שבתורה (כרך ד', אגרת אמד).

הרב שלמה אבינר על הבעש"ט

לשאלה אם הרב קוק היה חסיד או ליטאי משיב הרב שלמה אבינר שהרב קוק היה "כולל הכל", אבל אורו של הגאון מווילנה, שהוא התורה, הוא העיקר, ואורו של הבעל שם טוב, שהוא הנפשיות, מצטרף אליו ומואר על ידו. הוא מפנה לאגרת לרב פנחס הכהן לינטופ (כרך א', אגרת רסו) ולמאמר "דרך התחיה". (מקור: מרן הרב קוק (אבינרפדיה))

הרב אבינר מסביר שהבעל שם טוב בא לחדש את עבודת ה' ברגש ובדמיון, שנשכחה מאז החורבן, ושבעל התניא הוא שניסח את תורתו בלשון של תורה. הרב קוק החיל את דברי הבעש"ט, שצריך לעבוד את ה' בכל הדרכים, גם על הציפייה לישועה (כרך א', אגרת קיב), וכתב שבדורות האחרונים יפה לנו שיחתם של תלמידי הגר"א עם תלמידי הבעש"ט (כרך א', אגרת רסו). (מקור: מתוך ספרי הרב)

"הבעש"ט והמתנגדים" - במלואו, בלשונו של הרב אבינר: הבעש"ט ביקש להחיות את ההתלהבות שיבשה בהמון, והמתנגדים טענו שאין קיצורי דרך; דברי הרב קוק על החסידות ועל אחדות הכלל והפרט. (מקור: מתוך ספרי הרב)

האגרות

כרך א', אגרת קיב: בי"א באדר ראשון תרס"ח, מיפו, לרב פנחס הכהן מבירז': לעבוד את ה', ולצפות לישועה, בכל הדרכים.

"כשם שאמר הבעש"ט ז"ל, שצריך לעבוד את ד' בכל הדרכים"

כרך א', אגרת רסו: בי"א בשבט תר"ע, מיפו, לרב פנחס הכהן לינטופ: חיבור דברי תלמידי הגר"א ותלמידי הבעש"ט.

"כל שיחתם של תלמידי הגר"א יחד עם תלמידי הבעש"ט"

כרך ב', אגרת תיד: בכ"ו בשבט תרע"ב, מיפו, לרב אברהם רבונסקי: הבעש"ט אמר שלימוד הקבלה מן הספרים אינו בכלל נסתר.

"ותמיהני מש"כ כתר"ה, שהבעש"ט לא גילה עניני הקבלה להמון העם"

כרך ד', אגרת אמד: בי"ט בתמוז תר"פ, לרב ש"ז סלונים: חסידות חב"ד מאירה את תורת הבעש"ט, אבל אין להסתפק במקצוע אחד.

"המקצע המחכים והמאיר ביותר את תורת הרב קדוש ישראל הבעש"ט נ"ע"

ראו גם

הגאון מווילנה. (הגר"א)

רבי נחמן מברסלב, נינו. (רבי נחמן מברסלב)

על הבעל שם טוב (המכלול). (הבעל שם טוב)

כל האגרות בנושא קבלה ופנימיות התורה. (לדף הנושא)

נוסח האגרות – עם ביאור

4 האגרות שבהן נזכר הבעש"ט, לפי סדר הכרכים, כל אחת עם התמצית שלה. הביאור משולב בתוך נוסח האגרות: בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת. הוא אינו חלק מלשון האגרת

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת קיב

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א אדר ראשון תרס"ח - יפו **נמען:** הגאון ר' פנחס הכהן, אב בית דין בירז'

הרב קוק משבח את החוברת 'בנין האומה', שבה רב גדול עוסק בשאלת האומה מתוך התורה בדרך מדעית. עם זאת הרב קוק מבקש לתקן שגיאות דקדוק ולהימנע מדרשנות בשאלות גדולות. הרב קוק מעודד לצפות לישועה בכל הדרכים, כדברי הבעל שם טוב שיש לעבוד את ה' בכל הדרכים. על האמונות הזרות הרב קוק כותב שמטרת ישראל אינה להשמידן אלא לתקנן ולהעלותן. גם את ה'אחרים' שבתוכנו צריך לתקן ולהעלות, ותיקון נשמות הרשעים בונה את העולם.

עיקרי הדברים

- שבח וביקורת על 'בנין האומה'.
- לצפות לישועה בכל הדרכים.
- יחס לאמונות זרות: תיקון והעלאה ולא הריסה.
- תיקון הנשמות הנדחות, ו'אחר' - פרקי ר' מאיר.
- הישיבה ולימוד הלכות דעות ואמונות וחכמת הקבלה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"א אד"ר[4] תרס"ח[5]. [י"א באדר ראשון תרס"ח (1908)]

לכ' ידי"נ[6] הרב הגאון המופלא, חכם חרשים ונבון לחש, [על פי ישעיהו ג, ג] מארי' דרזין, [בעל סודות – מקובל] מו"ה[8] פנחס הכהן [הרב פנחס הכהן לינטופ, רבה של בירז' שבליטא, מקובל והוגה] שליט"א[9], אבד"ק[10] בירז' יצ"ו[11]. שלו'[12] שלו' וברכה.

המחברת היקרה "בנין האומה" [חיבורו של הרב לינטופ על שאלת הלאומיות היהודית לאור התורה] באה לידי, בשמחה פנימית קראתיה. אברך את ד' אשר הגיענו לזמן הזה, כי יחלו גדולי הרבנים לעסוק בשאלת האומה ממקור התורה באורח מדעי, באורח כזה שלא יבושו כי ידברו את אויבים ואת אוהבים בשער. [על פי תהלים קכז, ה: "לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער"] אמנם לא אוכל לכחד מכבוד ידידי, שנדרש מאד לתקן את הסגנון בהדפסות הבאות, ביחוד להזהר כמה דאפשר משבושים מורגשים בדקדוק הלשון, המביא לידי בוז אצל קטני הדעה, שהם הרבים, גם את הענין הנשגב של הנושאים בכלל. אבטח שישמע כ"ג[13] לעצתי בזה, והוא דבר קל מאד, שיתן כל חוברת, לפני ההדפסה, ליודע פרק בדקדוק לש"ע, והוא יתקן את הדברים הבולטים ביותר. גם ארהיב עז לדרוש מכבוד גאונו, להשמר מכל עניני דרוש והדומה להם בשעה שאנו עסוקים בשאלות גדולות העומדות ברום עולם. לעולם צריך שיהיה הגבול נשמר בין עולם לעולם, ודרושי הקטנות אינם רשאים להתערב בתוך דרושי הגדלות. עכ"פ[14] אלה החסרונות הנם ככתמים שעל פני השמש הברה בשחקים, לעומת האור הגדול, שיגלה כת"ר[15] ע"י[16] ספריו הנפלאים, כשיופיעו בעולם בע"ה[17].

האמת אגיד לכבוד אהובי, שאין לי מה לבקר על כללות דבריו היקרים, כי הם משובצים זהב טהור של הישן והחדש ע"פ[18] השפעת קדושת פנימיות התורה, כאשר ידעתי כבר את ידידי ואת שיחו. אמנם

הוסיף הרבה לקח ורעיון, בימים האחרונים, ע"י כל ניצוצי הקדושה שהעלה מעמקי הקליפות ע"י המון החדשות של הספרות החדשה. ישר חילו, כך יפה לנו, וכן חייבים אנחנו.

מצדי הנני מוכן בל"נ[19] לעמוד לימין כ"ג בכל אשר תשיג ידי, כי לעבודת שמים הכל מסייעים. אחי שמואל שי'[20], שהו"ל[21] את חוברותי, [אחיו של הרב קוק, ר' שמואל הכהן קוק, שהוציא לאור את חוברותיו] הנהו עתה בירושלים עסוק במסחר, ואיני יודע אם יפנה אל עסק הו"ל[22]. אבל בכ"ז[23] אקוה, שיהיו אחי שי' בכלל ואוהבי מהעוזרים על יד כבודו. אם כי עזרה חמרית מובן שלא תוכל לבא מאה"ק[24], לפי מצבה כעת, מ"מ[25] יש תקוה לעזרה מוסרית של כבוד ופרסום, שגם הם נחשבים לדבר גדול בפעולה כללית.

מאד הייתי חפץ להאריך בדברים את כ"ג, אבל רבו עלי טרדות וחובות מכתבים ומעשים העומדים על הפרק. ולא אמנע מלהעיר את כבוד גאונו שי' שצריכים אנחנו להיות משוקעים בפועל בבנין אומתנו באה"ק[26], ולא להפליג לכל דבר, לגעור בקטני-האמנה המגבילים את יד ד' דוקא ע"פ אותם הציורים הנדמים להם בדמיונם. כשם שאמר הבעש"ט[27] [רבי ישראל בעל שם טוב, מייסד החסידות] ז"ל[28], שצריך לעבוד את ד' בכל הדרכים, כן צריך ג"כ[29] לצפות לישועה, שהיא אחת מיסודי עבודת ד', שעליה נשאלין ביום הדין, בכל הדרכים, ואין דרך אחד סותר את חברו כלל. עלינו רק לסקל את הדרכים, להסיר בכל כחנו את הקוצים והחרולים ואבני הנגף שעולים עליהם, אבל בעצמותם הכל מוביל אל התכלית. וכל שהתכלית יותר קרובה ומובנה אין ערכה נגרע בשביל כך. אדרבא, "ד' בחכמה יסד ארץ", [משלי ג, יט] ודוקא "אבא יסד ברתא". והנקודה התחתונה, "אבן מאסו הבונים", עתידה לעלות לרום חביון.

מגמתי ביסוד ישיבה חדשה להישוב החדש בכללו, להחיותו בטל של תורה ולקבוע למוד קבוע ומפורסם בהלכות דעות ואמונות, שגנזי תורה בארחות הקבלה לכל דרכיה יקחו בה חלק בראש, בטח כבר ידע כ"ג מהמכתב הנדפס אשר נשלח לו. נעבוד ונעבוד, נעשה את שלנו, אמת מארץ תצמח וצדק משמים [על פי תהלים פה, יב] יהי'[30] נשקף לנו. אין ספק שרוח ד' מעודדנו ומעוררנו לפעול ולעשות, ואורו ואמתו יעמוד לנו לחזק ידים רפות וברכים כושלות לאמץ. [על פי ישעיהו לה, ג]

ע"ד[31] האמונות הזרות, אומר לכ"ג את דעתי, כי לא הבלעתן והריסתן היא מטרת אורם של ישראל, כמו שאין אנו מכוונים הרס כללי לעולם ולאומיו כולם, כי-אם תקנתם והעלאתם, הסרת סיגיהם, וממילא יצטרפו בזה למקור ישראל, להשפיע עליהם טללי אורות. "והסרותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שניו ונשאר גם הוא לאלקינו", [זכריה ט, ז] וזה נוהג אפילו באליליות, וקל-וחומר בדתות הנסמכות בחלק מיסודותיהן על אור תורת ישראל. וגדולים דברי הגר"א[32] ז"ל ": ואת עשו שנאתי [מלאכי א, ג] - את הטפל לעשו, אבל עקרו שהוא ראשו בהדי אבהן דעלמא גניז, [גנוז עם אבות העולם – על פי סוטה יג, שראשו של עשו נקבר במערת המכפלה] ועל-כן "ראיתי פניך כראות פני אלקים" [בראשית לג, י] אמר איש האמת יעקב איש תם, [על פי בראשית כה, כז] ודברו לא ישוב ריקם, ואהבת אחים של עשו ויעקב, של יצחק וישמעאל, תעלה על כל אותן המהומות, שהרשעה הנכרכת בטומאת הגויה גררה אותן, תתגבר עליהן ותהפכן לאור ולחסד עולם. דעה רחבה זאת, ממותקת במתקה ודבשה של תורת אמת, צריכה להתלוות עם כל ארחותינו באחרית הימים, למחתם אורייתא בהיכלא דמלכא משיחא בהפיכת מרירא למתיקא וחשוכא לנהורא.

ההרגל לצאת מתלמוד אל תלמוד, ולהנצל מאותה המארה של, אין שלו' ליוצא ולבא' [על פי חגיגה י: "היוצא מתלמוד למשנה אין לו שלום", שנאמר "ליוצא ולבא אין שלום" (זכריה ח, י)] ", הוא מוכן עתה דוקא. כל עיקר המנוחה, בעולם וביהדות, הוא רק מפני רבוי המאורות הזורחים ושופעים כאחת. הדרך הישנה של בחירת אחד הדרכים, ללכת בה במתון, לא תקום ולא תהי'[33]. יותר ויותר מזה נתגדלנו ונתפתחנו. לתפוס כללות הדרכים כולם ולאגדם במנוחה שלמה ובטוחה, היא התחלת הדרך של הפיכת ע' דעור לאלף דאור, הכתוב בתורתו של ר'[34] מאיר, [בראשית רבה כ, יב: בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב "כתנות אור" באל"ף, במקום "כתנות עור" בעי"ן] שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו [על פי עירובין יג] ולא נסוג אחור גם מלמוד תורה מאחר באותה שעה שרכב על הסוס בשבת, [חגיגה טו: רבי מאיר למד תורה מרבו אלישע בן אבויה ("אחר") כשזה רכב על סוס בשבת] ולא נמנע מלהכניסו בנורא כדי להביאו לחיי העוה"ב[35]. [חגיגה טו: לאחר מותו של "אחר" אמר רבי מאיר שמוטב שיידון בגיהנום ויבוא לעולם הבא, ועלה עשן מקברו; ורבי יוחנן אמר שיוציאו משם, ופסק העשן] אמנם "אחר" אחד וגדול חד הוה גבן, שנצח ר' יוחנן ופסק עשן מקברו, אבל את ה"אחרים" הרבים אשר בקרבנו אותם נקלה בנורא למען הביאם לחיי עולם, להתם סיגיהם ולהעלות המובחר שבהם לתוך אגודת החיים, ולא ידח ממנו נדח. [על פי שמואל ב יד, יד] וכמדומה שבאחד השיחים כבר המתקנו סוד ע"ד עבודת התקון של הנשמות העשוקות והנדחות של דורות שעברו, הראויה ומחויבת לצדיקי הדורות, ועבודת הקודש הזאת אין ראוי לזנח באחרית הימים, כי נשמותיהם של רשעים הנן מזיקי עלמא, וכשהם מתתקנים חוזר העולם כולו ונבנה בהדרו.

הנני בכל לב מצפה ליום אשר יאיר אור כבודו בספריו כולם כלולים בהדרם, ויה"ר[36] שיתאספו בעלי אסופות רבים [על פי קהלת יב, יא; כאן: חכמים שיתחברו יחד] והיו עמנו באגודה, לעבוד בכרם בית ישראל בחכמה ע"ד האמת.

והיה ז"ש[37] וברכת ד' על עמו, כנה"י[38] ונפש ידי"ע[39] דוש"ת[40] באה"ר[41],

הק' אברהם יצחק ה"ק הנ"ל

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. אד"ר - אדר ראשון
5. תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
6. לכ' - לכבוד
7. ידי"נ - ידיד נפשי
8. מו"ה - מורנו הרב
9. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
10. אבד"ק - אב בית דין קהילת
11. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
12. שלו' - שלום
13. כ"ג - כבוד גאונו
14. עכ"פ - על כל פנים
15. כת"ר - כבוד תורתו
16. ע"י - על ידי
17. בע"ה - בעזרת השם

18. ע"פ - על פי
19. בל"נ - בלי נדר
20. שי' - שיחיה
21. שהו"ל - שהוציא לאור
22. הו"ל - הוציא לאור
23. בכ"ז - בכל זאת
24. מאה"ק - מארץ הקודש
25. מ"מ - מכל מקום
26. באה"ק - בארץ הקודש
27. הבעש"ט - הבעל שם טוב
28. ז"ל - זכרונו לברכה
29. ג"כ - גם כן
30. יהי' - יהיה
31. ע"ד - על דבר
32. הגר"א - הגאון רבי אליהו מווילנה
33. תהי' - תהיה
34. ר' - רבי
35. העוה"ב - העולם הבא
36. ויה"ר - ויהי רצון
37. ז"ש - זה שלום
38. כנה"י - כנפשו היקרה
39. ידי"ע - ידידו עוז
40. דוש"ת - דורש שלומו ותורתו
41. באה"ר - באהבה רבה

אגרות הראי"ה – כרך א' – אגרת רסו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"א שבט תר"ע - יפו **נמען:** הרב פנחס הכהן לינטופ, אב בית דין בירז'

הרב קוק מרגיע את הרב לינטופ שאהבתם לא התקררה בגלל חילוקי דעות. כל אחד עובד בשורה אחרת של אותו כרם, והניגודים הם 'כמראה הקשת'. הרב קוק שואף לנפלאות גשמיות ורוחניות, לישראל, לעולם ולכל הנבראים, אבל צריך להכשיר את ההוויה לקלוט אותן. הרב קוק גם כותב: כל הלכות השנאה לרשעים נאמרו רק במי שכבר הוכח, ובדורנו אין מי שיודע להוכיח, ולכן הן כ'בן סורר ומורה' - 'דרוש וקבל שכר'.

עיקרי הדברים

- אהבה למרות חילוקי דעות - 'כמראה הקשת'.
- שאיפה לנפלאות והכשרת ההוויה.
- הלכות שנאה - רק אחרי תוכחה, ואין בדורנו מי שיודע להוכיח.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], י"א שבט תרעי"ן.

שלו וברכה מקודש לכבוד ידיד נפשי רוחי ונשמתי, הרב הגאון המפורסם, מאריה דרזין, [בעל הסודות (ארמית)] לב טהור ונבר, [לב טהור ונקי (על פי תהלים כד, ד)] מו"ה[4] פינחס הכהן שליט"א[5] לינטופ, אבד"ק[6] בירז [רבה של העיירה בירז' שבליטא] יצ"ו[7].

באהבה רבה קבלתי את מכתביו היקרים. אמנם עדנים רבים [זמנים רבים (ארמית)] עברו עלי, שבתגרת יד העול המעשי [שבגלל לחץ העול המעשי] גורשתי מגן עדנו, מפרדס המחשבה וההרגשה החיה הרוחנית מאור עליון המאיר ובא על כל דורשי אלהים באמת. ומבלי חפץ הייתי מוכרח להיות כל שיחי ושיגי [כל עיסוקי (על פי מלכים א יח, כז)] בגופי הלכות [בעיקרי ההלכות] ובסדרים מעשיים, עד אשר לא היה ביכלתי לפנות אל שרש נשמתי ולעסוק ברוח שקט באותם העניינים החיים והאהובים באהבת אל עליון, שאנו צריכים לעסוק בהם במרוץ מכתבנו, על כן נתעכבו דברי. והנה הלום [והנה עתה] ראיתי במכתב כ"ג[8] ידידי שיחי'[9] לידידנו הסופר הנכבד מר א. ז. רבינוביץ [אלתר זאב רבינוביץ, סופר עברי בן הזמן] נ"י[10], שמחשבה עלתה על לבבו: פן מפני איזה חילוקי דעות עיוניות, המבדילים ביננו, נתקררה אהבתנו הנאמנה, חלילה. אז אמרתי לא עת לחשות, [על פי קהלת ג, ז] וחלילה להניח את כבוד ידידי האהוב, אשר בו מעיני תמיד, - כי כמה הם בדורנו זה אנשי לב, אשר נוכל לקחת עמם דברים בכל הגדולות אשר עסקנו בהם, מאז התודענו איש אל אחיו?' - להיות שרוי במחשבה מדאיבה-לבבי כזאת. ואע"פ[11] שעדיין אינני מוכשר, מפני המון טרדותי המעשיות, לרדת ולעלות אל אותם העמקים העמוקים וההרים הרמים הפזורים בדרך אשר אנחנו הולכים עליה תמיד, בכל-זאת לא אוכל עוד לאחר. וכפי אשר תעלה המחשבה ויקלט העט, בזמן המצער [בזמן המועט] שהנני מנתק את עצמי מהסביבה המעשית המקיפה אותי, אציגה בזה להיות לנושא למכתבי

זה, שהוא יותר מכתב מזכיר אהבה וידידות ממכתב של נושאים עיוניים, אשר כל בהן חיי רוחנו [ישעיהו לח, טז] תמיד, בסוד ד' ליראיו. [תהלים כה, יד]

יאמין אהובי, כי עקרו של דבר, שכ"ג מסמן לי בכמה מכתבים זה כמה, שיש איזה דבר מבדיל ביניינו ביסודי הדעות, אנכי לא עמדתי עוד למצא נקודה זו בדיוק. תמיד אני רואה איזה נגודים ביניינו בענפים, בדרכי ההרצאה, אבל, מאז החלונו להיות עסוקים בחליפות מכתבים, ומאז דברנו יחד את אשר יהגה רוחנו, לא אוכל לבסס לי איזה נקודה יסודית, לומר שהיא היא המבדלת ביניינו, וליחש אליה את סוד כל ההבדלים הפרטיים המתגלים תמיד בינותיינו. השערתי היא, שכל אחד מאתנו משקיף על חלק מיוחד של השדה אשר ברכו ד', [בראשית כז, כז] ואותה שורת הכרם, שכ"א מאתנו הוא עובד עליה מיוחדת היא, ואולי עומדת היא במצב שונה מעט זו מזו, שמתוך כך מקבלות התנועות הרוחניות שלנו איזה סגנון מיוחד השונה זה מזה. אבל כשנדון יפה בדבר נמצא, שבכרם אחד אנחנו עובדים; ומי יתן ויאספו לדגלנו עוד מחצדי חקלא, ["קוצרי השדה" (ארמית, כינוי בזוהר לעוסקים בפנימיות התורה)] אשר לא ישפילו שבת רק בשפולי כרמא [שלא ישבו רק בשולי הכרם (ארמית, על פי הזוהר)] רק יקחו להם כל אחד שורה מיוחדת בתוכיותו של כרם חמד זה, אשר תירושו ישמח אלהים ואנשים. [על פי שופטים ט, יג] ומה תגדל שמחתנו אם ניגודים כאלה, הנמצאים ביניינו, יתרבו ויופיעו על ידם שלל צבעים רבים. "כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ד'" [יחזקאל א, כח]

לא פחות מכל צופי ישועת ד' הנני שואף לנפלאות, לנפלאות גדולות, נפלאות מעשיות, אשר יגלו מיד ד' על עבדיו, בשמים ובארץ, בימים וכל אשר בהם, נפלאות רוחניות אשר יגלו בכל כליות ולב, בכל חדרי רוח ונשמה, של כללות אומתנו ויחידיה כולם, וממנה על כל, על כל גוי ואדם יחד. ולא מחוץ לפרגוד יעמדו [ולא יישארו מחוץ למחיצה] גם כל בהמות שדי וחיתו ביער, כל עוף השמים ורמש, כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, ועולם הצומח והדומם גם הוא לא יוכל להנתק משרשרת החיים הגדולה המכה גלים, [המתפשטת בגלים] העולה בהגלות נשמת ד' בשפע אור חיי העולמים. אבל כדי להכשיר את ההויה, את העולם וכל אשר בו, את החי ואת האדם, את העם אשר נשמתנו היא חלק מהתגלותו במציאות, את כלליותו פלגותיו ואישיו, לקלוט את הנפלאות לברכה, להכירן וללכת על פיהן בארח סלולה, צריכים אנחנו לפשט את הקמטים שבנשמות, ע"י[12] כח מישר הדורים, [מיישר את המקומות העקומים (על פי ישעיהו מה, ב)] ע"י השכלת אלהים מלאתי אור וחם וע"י[13] רגשי טוהר של אהבה נאמנה לעם פלאים אשר ממנו חוצבנו, ולפי-הערך לכל אגפיו שהוא מלא כל היקום, "כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, [זכריה ב, י; חז"ל דרשו: כשם שאי אפשר לעולם בלא רוחות, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל (תענית ג)] - שהיא מתחברת עם ההתעמקות התדירית בידיעת ערכו ותעודתו ויחושו אל הכל, עד אשר תולד הגדולה התכונית בקרב הנשמה, לדבר בשם הרגש והבינה שלו באורה כללי, מפני שהם הנם באמת הרגש והבינה העולמיים, ולא להתבהל כלל מפני איזה בעלי שם שמחוץ לתחומנו, שמהלך הרגש והבינה שלהם הלכו ארחות אחרות. ממעמקי הנפלאות נחשוף את מעין הגבורה, אשר יורה אותנו ואת כל העולם דעת, להכיר שגם כל אלה גבורי הרוח העומדים ממולנו, אם היו מכירים כמונו, בהכרה של מולדת, כמה נשגב הוא אוצרנו המלא עושר

רב וברכת ד', אז גם הם נטו בחפץ לב והכרה מלאה אל אותו הצביון, שהרגש והבינה שלנו מסמן את ענינו.

איני מבקש להתנצל לפניך, יקירי, ולומר, שמאמרי "דרך התחיה" ב"הניר" [מאמר שפרסם הרב קוק במאסף "הניר"] יספיק לכל אותן הנשגבות, אשר רוחנו נגע בהן שמה. לא עבודת יחידים ולא עבודת דור ותקופה אחת היא לברר את כל חזיוני קודש המשורגים [השזורים] אלה באלה, המסובכים מאד ברדתם אל ההגבלה וסבכי החיים, "שעריה דז"א[14] סביכין דא בדא". [שערותיו של "זעיר אנפין" סבוכות זו בזו (ארמית, על פי האדרא בזוהר)] אבל מעולם לא חדלנו לתן את התמציות של סקירות כוללות עולמי עד בריש מילין, [בראשי דברים, בקיצור] אשר יוסיפו חיים תמיד לחכמי לב, וגם בלא הכרה שלמה יעודדו את נשמת הוגה בם. ועם זה ודאי לא נוכל להפטר מכתוב חזון באר על הלוחות, [על פי חבקוק ב, ב: "כתוב חזון ובאר על הלחות"] לפרט כל דבר כפי היכולת הנתונה להסביר אלה הצפיות העולות ממעל לשטח ההבנה הרגילה, אפילו של בחירי העם. בהיותנו מדברים בסגנון כ"כ[15] כללי כמובן שהננו עולים תמיד אל שרשי ההופעות במקורם היותר עליון. בטרם הסתמנו בהם ההבדלים בין עם לעם וק"ו[16] בין איש לאיש. כשהננו מסתכלים בספרא דאדם קדמאה [בספרו של אדם הראשון (ארמית): "זה ספר תולדות אדם" (בראשית ה, א), שבו הראה ה' לאדם "דור דור ודורשיו" (עבודה זרה ה)] אמנם רואים אנחנו דור דור ודורשיו לפרטי פרטים, אבל טרם כל עלינו להעמיד עצמנו על הבסיס, שכל גילוי ספר פלאי זה עומד עליו: צלם האדם הכללי ומהלכיו. אחרי תפיסת הכלל הננו נגשים לדון על אותם השמות המיוחדים, שזרמי הפלג הכללי נקראו בהם. החוש של האמונה האלהית, שהוא כ"כ איתן, כ"כ קדמון לכל, אנו צריכים להגבירו כעת דוקא מצדו היותר רחב, היותר מקיף וכללי. אחר כך נבא לבירור המושגים אשר נסתעפו לימין ולשמאל: לזרות ולהבר את הסיגים, [לפזר ולנקות את הפסולת, כמו בזריית תבואה] אשר אבדו את חילם בהרחיקם ללכת, ולבור את הבר הפנימי אשר בנחלת יעקב איש תם, [בראשית כה, כז] אשר לא יחסר כל, גם ציקי קדרה, [גם השאריות שנדבקו לקדרה] - לשאב את זוהמתה של הקדרה, אשר דרך בישולה נגרפו בקרבה, - אשר תדע לשמור את כבודה להביאם לה בחשאי, למען תדרך בעז ברוח שלו, היודע את טהרו ואמתו. ובכן למה לי לדבר במקום זה ע"ד[17] החילוקים שבין כללות האדם לעם מיוחד ובין הכלל כולו ליחידיו, - שכל אלה הנם חלקי-דרישה מיוחדים, הנאותים מאד בעת התפרטותם של הפרטים ואין להם מקום בולט בכללותו של הכלל בראשיתו. מתמסמסים [נמסים] הם ההבדלים הפרטיים, כשהכלל המקיף זורח באורו הבהיר. לא הפרטים הם המתמסמסים, לא ההויה יורדת היא מעשרה, [לא ההוויה עצמה נמחקת (על פי סוכה ה: "לא ירדה שכינה למטה מעשרה")] כי "שמש ומגן ד' אלהים" [תהלים פד, יב] ו"לא תהו בראה לשבת יצרה", [ישעיהו מה, יח] אבל - אותם ההבדלים הניגודיים, שגורמים שכל פרט מעכב על חברו, שכל הגיון סותר את משנהו וכל קבוצה אנושית צוררת את רעותה, וכל יחיד מהאישים מתנשא לאמר: אני אמלוך ואפסי עוד. [על פי מלכים א א, ה וישעיהו מז, ח] תוהו זה ודאי שב גם הוא לתיקון ע"י הזרחת האוביקטיביות, [על ידי הופעת המבט הכללי, שאינו נוגע לעצמו] ומזיקי עלמא [ומזיקי העולם (ארמית)] פועלי און המתפרדים אינם יכולים להסתכל באור המקיף והם משתברים מגבורת הריסותם המחבלת.

הקדמות רבות ויקרות אנו צריכים להרצות, עד אשר נכשיר את העולם להבין את יקר ההתגלות האלהית שבנפלאות. הטוב האלהי, העומד איתן בלב האומה היחידה, הנושאת מראשית הויתה את דגלו, בהגלותו מכין הוא את הרוחות להכיר את התכונה של מגמת הנפלאות. אוי לו למשפיע רוחני, שאין נשמתו קשורה באור מפלאות תמים דעים [איוב לז, טז] בעבר ושאינו מצפה לאורן לעתיד. אבל דוקא ע"י הישרת הדרך של מעין החיים, הזורמים בטבע הנשמה הישראלית, האמונה מימי נעוריה בנפלאות עד אין חקר, שיוכל לזרם גם ע"פ[18] המהלך של דרכי הסתר וחגוי התעלומה [ומקומות הסתר של התעלומה (על פי שיר השירים ב, יד)] של האור האלהי, המתגלה בכל מרחבי ההויה החמרית והרוחנית וכל הליכות התולדה בכל סדריה וסיבוכיה, - דוקא ע"י הסברות כמו אלה נבא לאט לאט אל מטרתנו, להשיב את רוח החיים ללב אומתנו, המתעלפת בצמאונה לדבר ד', [על פי עמוס ח, יא-יג] בשפה ברורה. הסימפטיה אל הטוב לא תחדל מהיות נטיתנו התדירה. הטוב האלהי, אשר יתגלה באורח משפט, [בדרך של משפט וצדק] עוד יופיע בברקי זוהר יותר מבהיקים מאותו הטוב השטחי, המתגלה באהבה סנטימנטלית, אשר לא תדע לכבוש לפניה את ארחות החיים ולנהל בעצתה את החברה האנושית, בכל חקי חייה. לא נבהל כלל אם תעלה על שולחן המחקר הערה האומרת, שקיום העולם הוא על גזלה ורצח מלחמה וחרב, כיון שגם ההערה הזאת מודה היא, שתכלית כל אלה הלא הוא קיומו של עולם. אם כן גם הם משרתים הם את הטוב האלהי, ולא יאריכו ימים כי-אם כל זמן שהשירות הנמוך הזה נדרש הוא. ואחרי אשר תצייר לה האומה המיוחדת, הנושאת את הטוב העליון במעמקי חייה, לעצמה ולעולם, תכנית של חיים, מעשיים, פוליטיים ואקונומיים, ממולאים בכל יפעה והוד של שירה ונעם, של מנוחה וגבורה, באין כל הכרח לרצח ודם, תשוב ההערה הזאת בעצמה לבלט ביותר את הרושם של הסימפטיה האלהית של הטוב העליון. ומובן הדבר, שהרחבה אלהית כזאת תביא עמה את האור העתיק מראשית ימי נעורי האומה, אשר השגיב בכחו נפלאות, "עורי עורי לבשי עז זרע ד', עורי כימי קדם דורות עולמים, הלא את היא המחצבת רהב מחוללת תנין". [ישעיהו נא, ט]

כל מגמתי ב"דרך התחיה" היא לשום קו מבדיל בין ההזרמה הנשמתית, [השפע הרוחני שזורם מן הנשמה] שהיא נותנת חיים עצמיים, המסוגלים לאומה בריאה בכל חילה ועז שאיפתה, ובין ארחות הלמוד הנקנים ע"י הדרכה איטית, ברוח של שינון ושימור של ענינים נלמדים, הנשמעים מפי הורים ומורים. ימי התקופה הראשונה, מיציאת מצרים עד חורבן הבית הראשון, היו שלשלת ארוכה של הזרמה זו. אין לנו לפנות אל הצורה התרבותית של האומה, מצד למודיה וחינוכה המעשי, שזה היה פעמים הרבה בשפל-מצב מאד. אבל הרוח הזורם של עז-אלהים זה היה חובק את הכלל ולא נעדר גם בימי הירידה כי"א[19] בהפסקות קטנות. אלא שאין רוח אלהי זה, הנתון כמו סגולה ומתנה, גומר את תפקידו רק לפי אותו הערך אשר יעובד ע"י שכלול לימודי, אבל השכלול הלימודי, הבא בסילוק רוח-הקודש, הוא צעד לנסיגה לאחור, אע"פ[20] שיש בו כמה מעלות טובות. וזהו יסוד הבית השני, שהיה מסולק שכינה ורוח-הקודש [בבית השני לא שרתה השכינה ורוח הקודש (יומא כא)] וממולא באור תורה וחכמה. עכשיו רוח התחיה מתרוצצת בקרבנו, [על פי בראשית כה, כב] מפני שנטיות אלו השתים כבר דורשות את תפקידן, ואנו חייבים להחלץ חושים [להזדרז] לסול את הדרך [לסלול את הדרך] לרוח-הקודש, לגילוי אליהו, להופעת הנבואה, כשימלאו התנאים החיצונים יחד עם הדרכת התלמוד והחינוך המודרג, אשר עד כה היו עומדים במצב

של ניגוד זה לזה. וכל המסתכל בארחות החיים ודרישותיהם בארץ ישראל ובמהלך כנוס הגליות, והצעדים ההולכים לעומת העתיד הגדול שיש בו, ישכיל שאין דברינו אלה חזון רחוק ולא השערה פורחת כ"א דבר מאומת לקוח מגופם של החיים, כמובן ע"י סקירה עמוקה והרגשה חודרת בתוכיותם היותר עצמית ופנימית. ואלה הם הנם יחידי הסגולה, שרק ע"י המון הנכנסים לבית המדרש יובאו ת"ח[21] שלמים כמו אלה, אשר ההכשר לרוה"ק[22] לא יחסר מהם לעת הדרוש לתחית האומה.

ואיני מוצא את עצמי בזה רואה את חזון השלמות כ"א בחיבורם של כל חלקי הטוב אשר השפעו לנו מכל הצדדים השונים, מאז מקדם ועד הדור האחרון. עבודת הקודש של סלילת הדרך ועשית הגשרים בין התהומות המפרידים, - זאת היא העבודה שהייתי חפץ שתהיה חביבה על כל העוסקים בנשמתא דאורייתא, כמו שהיא חביבה עלי עד לאחת. [עד מאוד] ובדורות האחרונים יפה לנו מאד כל שיחתם של תלמידי הגר"א[23] יחד עם תלמידי הבעש"ט[24], שהיו עומדים במצב כ"כ ניגודי זה לעומת זה בשעתם. ולא בלא עמל וכשרון תברא לנו ספרות שלמה, שתכשיר את עצמה לאחות את הקרעים [לאחות, לחבר את הקרעים] הללו ברוח. אבל מה יקרה היא התולדה, שעתידה לצאת מעבודה זאת, שהיא אחויה [חיבורה, אחדותה] של האומה בפועל, בשאיפה ברורה למטרתה המרכזית, תשובתה אל חסנה בארצה ברום עילויה. והנשמות הטהורות, המלאות כ"כ אהבה כללית לעמן, אין לתפוס אותן כלל בשביל ביטויים אחדים או סגנוני הלכות. כל אלה מתישרים כשהדברים באים לידי מעשה, ויותר מכל יתישרו כשיבא התור למעשה כללי של הנהגת האומה. הערה אחת מוסיפים, שכל השנאות כולן וחומרי דיניהן [כל ההלכות שמתירות לשנוא רשעים] הנם נאמרים רק במי שכבר ברי לנו, שקימנו בו מצות תוכחה. וכאשר אין לנו בדור הזה ולא בכמה דורות שלפנינו, ע"פ עדות ר'[25] עקיבא, מי שיודע להוכיח, ["תמיהני אם יש בדור הזה מי שיודע להוכיח" (ערכין טז)] על-כן נפל פותא בבירא [נפל הפת לבאר (ארמית): כלומר, העניין בטל] וכל הלכות הנוטות לרוגז ושנאת-אחים נעשות הן כפרשת בן סורר ומורה, עיר הנדחת ובית המנוגע, למ"ד לא היו ולא עתידין להיות ונכתבו משום דרוש וקבל שכר. [על פי סנהדרין עא: יש סוברים ששלוש הפרשות האלה לא היו ולא יהיו, ונכתבו בתורה רק כדי ללמוד אותן ולקבל שכר] והשכר של הדרישה גדול הוא מאד, כי הוא המלח המעמיד צביון הטוב ע"י תגבורת שנאת הרע בכל ענפיו, וכיון שהוא עשה באורח למודי את פעולתו איננו מניח בפועל לרשע משחית באמת להשתרש כלל ועיקר.

הנני מוכרח להפסיק כעת את דברי המעטים, אשר כתבתים בלא סדרים ולא התמותי [ולא גמרתי] לבאר כל הנדרש לבאר על הערותיו היקרות, במכתבו מכ"ב אדר תרס"ט[26]. אבל כבר הודעתי, שמגמתי היא כעת יותר למכתב ידידות מלמשא-ומתן של דעות.

ונקוה לד' הטוב ב"ה, שיראנו בישועתו ויזכנו לתור בחכמה ולראות טוב על ישראל ועל נחלת ד'. וימלא כבוד ד' את כל הארץ ואור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה, [תהלים צז, יא] כנפשו היקרה ונפש ידי"ע[27] מלא רחשי אהבה לשמו וזכרו עדי עד,

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם

2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. מו"ה - מורנו הרב
5. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
6. אבד"ק - אב בית דין קהילת
7. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
8. כ"ג - כבוד גאונו
9. שיחי' - שיחיו
10. נ"י - נרו יאיר
11. ואע"פ - ואף על פי
12. ע"י - על ידי
13. וע"י - ועל ידי
14. דז"א - דזעיר אנפין
15. כ"כ - כל כך
16. וק"ו - וקל וחומר
17. ע"ד - על דבר
18. ע"פ - על פי
19. כ"א - כי אם
20. אע"פ - אף על פי
21. ת"ח - תלמידי חכמים
22. לרוה"ק - לרוח הקודש
23. הגר"א - הגאון רבי אליהו מווילנה
24. הבעש"ט - הבעל שם טוב
25. ר' - רבי
26. תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
27. ידי"ע - ידידו עוז

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת תיד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ו שבט תרע"ב - יפו **נמען:** הגאון ר' אברהם רבונסקי, אב בית דין דוברובנה

בעניין אגודת המקובלים 'שער השמים' בירושלים: אין בכך חידוש. חבורת 'בית אל' של הספרדים לומדת קבלה ומתפללת בכוונות הרש"ש יותר ממאה שנה, והרמ"ע מפאנו לימד את 'הפרדס' בישיבה. לפי בעל 'שערי אורה', 'מעשה בראשית ומעשה מרכבה' שנאסרו הם השימוש המעשי בשמות, ולא העיון. גם הבעל שם טוב ובעל התניא לימדו קבלה לתלמידים רבים. מעמדם של ה'נסתרות' משתנה עם התפשטות הרעיונות. ראוי לתמוך בלומדים אלה, כמו בכל לומדי התורה.

עיקרי הדברים

- לימוד קבלה בחבורה - לא חידוש.
- 'מעשה בראשית' - השימוש המעשי.
- הבעל שם טוב ובעל התניא.
- השתנות ה'נסתרות' עם הזמן.
- תמיכה בלומדי הקבלה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], כ"ו שבט תרע"ב[4].

שלו'[5] רב לכבוד ידי"נ[6] הרב הגאון המובהק סוע"ה[7] אוצר תוי"ר[8] טהורה מוהר"ר[9] אברהם ראבונסקי [רב העיירה דוברובנה] שליט"א[10], הגאבד"ק[11] דובראוונא יצ"ו[12].

אחדשה"ט[13] באה"ר[14],

מכתב קודש דמר הדר"ג[15] הגיעני בעתו, ואחרתי עד כה מפני הטרדא מהשיב מפני הכבוד, ואת הדר"ג הסליחה.

ע"ד[16] אגודת "שער השמים" [ישיבת המקובלים "שער השמים" בירושלים, שנוסדה בתרס"ו ללימוד קבלה ברבים] בעה"ק[17] ירושת"ו[18], הנה בעצם אין זה דבר חדש, כי זה יותר ממאה שנה קיימת חבורה כזאת מחכמי הספרדים, בשם "בית-אל", [ישיבת המקובלים "בית אל" בעיר העתיקה בירושלים] שנוהגין ללמוד חכמת הקבלה, ביחוד כתבי האריז"ל[19] בכינופיא, [בציבור (ארמית)] ולהתפלל ע"פ[20] סדרי-הכוונות שסדר המקובל מוהרר"ש[21] שרעבי [הכוונות בתפילה שסידר רבי שלום שרעבי, הרש"ש] זי"ל[22]. גם כבר הי'[23] לעולמים שהתירו פרושים ללמוד חכמת-הקבלה ברבים, והרמ"ע[24] מפאנו [רבי מנחם עזריה מפאנו] זי"ל מעיד על עצמו בספריו, שלמד בישיבה את ספר ה"פרדס" להרמ"ק[25] ["פרדס רימונים" לרבי משה קורדובירו] זי"ל לפני הפרק שהגיעו לידו כתבי האריז"ל, ונראה שאח"כ[26] קבע לימוד בהם. ועיקר הדבר נראה שסמכו ע"ד בעל "שערי אורה" [רבי יוסף ג'יקטיליה] שמבאר "מעשה-בראשית ומעשה-מרכבה" [הנושאים שנאמר עליהם "אין דורשין במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד" (חגיגה יא)] דוקא על שימושי השמות למעשה, שהיו נוהגים בימים הקדמונים לעסוק בהם העולים בעליית הכניסה

לפרדס, והיו משתמשים בגילוי מלאכים ונשמות בדרך חזיון הקרוב לנבואה, וע"ז[27] באו, לדעתם, כל האזהרות הנוראות.

אבל עצם דברי החכמה הם כמו לימוד דברי האגדה ומוסר בבינה יותר עמוקה מהדרך הפשוט לכל, ואין זה בכלל מע"ב ומע"מ[28] כלל לענין האיסור. ודיוקו של בעל "שערי אורה" הוא נכון: מדנקיט תמיד בלשון "מעשה", "מע"ב ומע"מ" ש"מ דבדרך השימוש המעשי מיירי, וכה"ג[29] דעסקי בספר יצירה וברו גברא או עג"ת[30]. [וברא אדם (סנהדרין סה) או עגלא תילתא, עגל משובח שבראו חכמים בספר יצירה (סנהדרין סז)] ומ"מ[31] גם מוסר-השכל ואורח-לימוד כזה, בפרט כונת התפלה על פיהם, צריך הוא ג"כ[32] הכנה ראויה עכ"פ[33] במדות טובות ויראת-שמים טהורה וקבועה.

אבל לא נפלאת ולא רחוקה, ללמוד ביחד ע"פ הכתוב בספרים הנאמנים, בצירוף הידיעות הקדומות שקלטו כבר המתעסקים בזה איזו שנים בחשק אהבת קדושה ויראת ד. ותמיהני מש"כ[34] כתר"ה[35], שהבעש"ט[36] [רבי ישראל בעל שם טוב, מייסד החסידות] לא גילה עניני הקבלה להמון העם, - והדבר מפורסם שהוא ז"ל הי' אומר, שלימוד הקבלה ע"פ הספרים אין זה בכלל נסתר כלל, ואם אולי לא הי' חפץ לדבר בזה בפני ההמון הפשוט, אבל לפני קיבוץ של ת"ח[37] הלא גילה הרבה מאד ומפורסם הדבר שהיו לו עשיריות תלמידים שלמדו אצלו, ובודאי לא הי' מעכב מללמדם דרכי-הקבלה לפי שיטתו גם בהיותם מקובצים, ולא חש משום הא ד"אין דורשין", משום דגם הוא ז"ל כשיטת בעל ש"א הנ"ל[38] ס"ל[39], דאין זה הלימוד שבדרך הבנה שכלית בכלל מע"ב ומע"מ. ותמיהני ביותר ממש"כ[40] כת"ר[41], שגם הגאון בעל ה"תניא" [רבי שניאור זלמן מלאדי, מייסד חסידות חב"ד] ז"ל לא פרסם את הענינים הנסתרים לפני המון עם, אלא למי שנחשב בעיניו: וכי אלה יחידי-הסגולה היושבים לפני ד' בהר הקודש בירושלים אינם אנשים נחשבים שראוי להוציאם מכלל המון העם?. ואם התירו בעלי-החסידות לעסוק בהסברים ברזי עולם הללו, מה שהסברא בהם באמת מסוכנת כדי' הרמב"ן[42] ז"ל בהקדמת נמוקי-תורה [כדברי הרמב"ן בהקדמת פירושו לתורה] שלו, ק"ו[43] שאין קפידא לאותם שרוח ד' שבקרבם תשאם לעסוק בלימודים הללו ע"פ ההקדמות המקובלות, עם ידיעתם שהכל הוא בדרך חדת-חכמים, [חידות חכמים (משלי א, ו)] והדברים רמוזים למפלאות תמים-דעים, שמסוגלים להוסיף קדושה ויראת רוממות כבוד אל ב"ה להוגים בהם בלב תמים וחשק פנימי.

ובודאי שאין זה יסוד ראוי להאמר שישתנה דין המשנה בשינוי הזמנים מצד עקבתא דמשיחא, אבל זה פשוט שערך המדרגות של הענינים הנקראים בשם "נסתרות" הולך הוא ומשתנה ע"פ הפרסומים שהרעיונות הכמוסים הולכים ומתפשטים בין הלומדים הרגילים, וכשאנו רואים בדברי הגאונים, למשל בפירוש ר"נ גאון [רבנו נסים גאון] ז"ל על דברי חז"ל[44]:

אמר לו הקב"ה[45] למשה: החייתני בדבריך [ברכות לב]", חשבו אז גם הסבר פשוט בעניני הגיון באלהות, לענין נסתר, ואח"כ[46] נתפשטו כמה ידיעות גנוזות, עד שחדלו דברים כאלה מלהיות כמוסים. והרמב"ם[47] במו"נ[48] לא השביע בהקדמתו כ"א[49] למי שיפרש דבר שלא ביארו כבר חכמי ישראל, אבל מה שכבר כתוב בספר חדל להיות נסתר. ונראה שזהו טעם ההיתר שנהגו לדרוש בעריות בלא שום

הגבלה כלל, - ואולי על זה באמת ראוי להתעורר ולגדור, - וחוץ מהרמב"ם" לא הביאו הפוסקים כלל דין סת"מ[50] זו לענין אין דורשים בסתרי עריות בשלשה.

ולענין התפילה ע"פ הכוונות, אין פלא אם גאון-עולם כהחת"ס[51] ז"ל, שהיה טרוד בטרדת ישיבה ועול הציבור והעולם והשבת תשובות לקצוי ארץ, כתב על עצמו שלא יוכל להתפלל ע"פ כונת האריז"ל בתמידות. גם הגאון בעל "אוי"ת" ז"ל התנצל לפני הגאון ר'[52] ליב ז"ל בעל ספר "הפרדס" על ההכרח שלו לקצר בסידור הכונות, שמוכרח היה לזה מפני טרדת הישיבה והציבור, ומ"מ היה מכוין ע"פ סדרי האריז"ל אלא בסדר מקוצר. ומ"מ יוכל להיות, שאנשים שאינם כלל במעלת הגאונים הללו בתורה אם הם קובעים עצמם, ע"פ נטיית-לבם, להיות עיקר עסק שלהם באלה הלימודים ובדרכי התפילה והעבודה שבלב, שיוכלו להתפלל כל אחד ע"פ השגת לבבו בסדרי-הכונות, שכבר הוברר ונסדרו יפה ע"פ הגרש"ש[53] ז"ל ויתר בעלי הקבלה והעבודה האחרונים, ו"אחר כוונת הלב הן הן הדברים". גם פשוט הדבר, שראוי לתן ערך גדול לקדושת המקום ואויר הטהור של א"י[54] בכלל ושל העיר אשר בחר ד' בפרט ו"חביבה כת קטנה שבא"י[55] וכו'".

ומה שהעיר כת"ר[56] בדבר התמיכה, - כיון שכבר נהגו לדרוש תמיכה בעד כל העוסקים בתורה, ובפרט בעד היושבים באה"ק[57], למה יגרע חלקם של העוסקים במקצע קדוש זה. ואם אלה הלומדים לומדים בלאו-הכי בישיבות, הנה ידוע שאין משכורות הישיבות מספיקות גם לצרכי החיים ההכרחיים, ובאלה יחידי-הסגולה מגמת-היסוד הלא היא שיהיו קבועים בקדושה ולא יצטרכו לשוט כלל אחרי פרנסתם, ויהיו שתולים בחצרות ד' בדבקות הרעיון בקדושת האהבה והיראה, המושפעת מתוך הלימוד ברזי-קודש והעסק ברגשי-הטוהר המתגלים בתוך תפילת ישרים, וראויים הם להיות נתמכים מאחינו שבגולה.

ולא אכחד מכת"ר[58] ידי"נ שי'[59], שמזדמנים לפעמים שדברים שיש להם מגמות נכבדות מתקלקלים אח"כ[60], ע"י[61] מה שא"א[62] להשמר מהתערבות אנשים שאינם כדאים לכך וע"ז אני חושש תמיד בכל ענין היותר מקודש, אבל בכלל אי-אפשר, לדעתי, להרחיק ולהזניח את אלה הדברים ההולכים בנתיב הסלול כבר ונהוג מימי קדם בין הספרדים בירושת"ו[63] כנ"ל[64], ויש מקום לכמה דעות שונות זו מזו וע"ז נאמר: "ברוך חכם הרזים"

והנני בזה ידי"ע[65] דוש"ת[66] באה"ר קשור באהבתו הטהורה.

הק' אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. עה"ק - עיר הקודש
3. ת"ו - תבנה ותכונן
4. תרע"ב - השנה תרע"ב (1911/1912)
5. שלו' - שלום
6. ידי"נ - ידיד נפשי
7. סוע"ה - סיני ועוקר הרים
8. תוי"ר - תורה ויראה

9. מוהר"ר - מורנו הרב רבי
10. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
11. הגאבד"ק - הגאון אב בית דין קהילת
12. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
13. אחדשה"ט - אחרי דרישת שלומו הטוב
14. באה"ר - באהבה רבה
15. הדר"ג - הדרת גאונו
16. ע"ד - על דבר
17. בעה"ק - בעיר הקודש
18. ירושת"ו - ירושלים תבנה ותכונן
19. האריז"ל - האר"י זכרונו לברכה
20. ע"פ - על פי
21. מוהרר"ש - מורנו הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
22. ז"ל - זכרונו לברכה
23. הי' - היה
24. והרמ"ע - והרב רבי שמות שמתחילים באותיות מ, ע (למשל: משה + עזריאל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
25. להרמ"ק - לרבי משה קורדובירו
26. שאח"כ - שאחר כך
27. וע"ז - ועל זה
28. ומע"מ - ומעשה מרכבה
29. וכה"ג - וכהאי גוונא
30. עג"ת - עגלא תילתא
31. ומ"מ - ומכל מקום
32. ג"כ - גם כן
33. עכ"פ - על כל פנים
34. מש"כ - מה שכתב
35. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
36. שהבעש"ט - שהבעל שם טוב
37. ת"ח - תלמידי חכמים
38. הנ"ל - הנזכר לעיל
39. ס"ל - סבירא ליה
40. ממש"כ - ממה שכתב
41. כת"ר - כבוד תורתו
42. הרמב"ן - רבי משה בן נחמן
43. ק"ו - קל וחומר
44. חז"ל - חכמינו זכרונם לברכה
45. הקב"ה - הקדוש ברוך הוא
46. ואח"כ - ואחר כך
47. והרמב"ם - ורבי משה בן מימון
48. במו"נ - במורה נבוכים
49. כ"א - כי אם
50. סת"מ - ספרי תורה, תפילין ומזוזות
51. כהחת"ס - כהחתם סופר
52. ר' - רבי
53. הגרש"ש - הגאון רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ש (למשל: שמואל + שמואל) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
54. א"י - ארץ ישראל

55. שבא"י – שבארץ ישראל
56. כת"ר – כבוד תורתו
57. באה"ק – בארץ הקודש
58. מכת"ר – מכבוד תורתו
59. שי' – שיחיה
60. אח"כ – אחר כך
61. ע"י – על ידי
62. שא"א – שאי אפשר
63. בירושת"ו – בירושלים תבנה ותכונן
64. כנ"ל – כנזכר לעיל
65. ידי"ע – ידידו עוז
66. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

אגרות הראי"ה – כרך ד' – אגרת אמד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט תמוז תר"פ **נמען:** הרב ש"ז סלונים, יפו

לימוד חב"ד, המאיר את תורת הבעש"ט, גדול ונשגב, אבל אין להסתפק במקצוע אחד גם בחלק הרוחני: כמו שבהלכה לומדים מכל השיטות, יש ללמוד גם את החוקרים האלוהיים, את כל שיטות המקובלים ואת דרכי הגר"א ותלמידיו. מהשתלבות הרעיונות 'יתנוצץ אורו של משיח', ויחידי סגולה יתחילו, וזו תהיה 'עטרת התפארת' של התחייה והיסוד לתוכן הפוליטי.

עיקרי הדברים

- שבח לחב"ד.
- לא להסתפק בשיטה אחת.
- שילוב כל השיטות.
- יחידי סגולה.

נוסח האגרת עם ביאור

ב"ה[1], [להרש"ז[2] סלונים ביפו] - יט' תמוז תר"פ[3]

שלום וברכה, תודה רבה על מכתבו היקר, בתשובתו על שאלתי את נבוני דבר, ע"ד[4] תחית הקדש. [על דבר תחיית הקודש, ההתעוררות הרוחנית] אמנם גדול ונשגב הוא הלמוד במקצוע החב"ד[5]. [בתורת חסידות חב"ד] המקצע המחכים והמאיר ביותר את תורת הרב קדוש ישראל הבעש"ט[6] נ"ע[7], שבודאי לגאולה הוכן. אמנם אני רגיל תמיד להעיר את גדולי עמנו, שלא להסתפק רק במקצוע אחד, גם בחלק הרוחני שבתורה, כמו שאין אנו מסתפקים בחלק המעשי רק בדרך אחד ובשיטה אחת. וסדרי למודינו ההלכותיים מרכבים הם מכל השיטות של רבותינו הראשונים והאחרונים, כמו כן ממש מוכרח להיות במקצע הרוחני, יחד עם המקצע של החב"ד צריך לשנן את חכמת חכמינו הקדמונים, החוקרים האלקיים, [חכמי ישראל שעסקו בחקירה ובפילוסופיה, כרס"ג והרמב"ם] עד הדורות האחרונים. וכן כל שיטות המקובלים וכל ארחות גלויי הרזים של הגר"א[8] ז"ל[9] ותלמידיו. [דרכו של הגאון מווילנא ותלמידיו בתורת הסוד] וע"י[10] השתלבות הרעיון והרחבתו יצא אור גדול לקדושה ולגבורה ולדרכי שלו'[11] בכללות האומה, ומכל הרוחות יחד יתנוצץ אורו של משיח בהתחלת-הופעותיו, להאיר את דרכי תחיתנו. ואם אין כל כשרון מוכשר לכך, צריכים אנו שיחידי הסגולה אשר חלק להם ה' בינה, יהיו המתחילים בדרך הקדש הזאת. וע"י ביטוי האורות מעברים שונים יצאו כלי-חפץ למעשה, [כלים מועילים למעשה] וחכמת עולמים תופיע על ת"ח[12] שבא"י[13], לבאר בשפה ברורה את דרך הקדש בעד כל ישראל, ולהופיע ג"כ[14] מאורי אורים, בעד כל העמים כלם ללכת באור ה'.

ותהי'[15] פעולת קדש זאת עטרת התפארת של כל התחי'[16] הלאמית, והאבן היסודי שעליו יבנה כל התכן הפוליטי אשר לישראל בא"י[17]. וכמש"כ[18] והלכו גוים לאורך [ישעיהו ס, ג] וגו'[19]. והנני בזה ידי"ע[20].

1. ב"ה – ברוך השם

2. להרש"ז - להרב רבי שמות שמתחילים באותיות ש, ז (למשל: שמואל + זאב) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
3. תר"פ - השנה תר"פ (1919/1920)
4. ע"ד - על דבר
5. החב"ד - החסידות חב"ד (חכמה בינה דעת)
6. הבעש"ט - הבעל שם טוב
7. נ"ע - נשמתו עדן
8. הגר"א - הגאון רבי אליהו מווילנה
9. ז"ל - זכרונו לברכה
10. וע"י - ועל ידי
11. שלו' - שלום
12. ת"ח - תלמידי חכמים
13. שבא"י - שבארץ ישראל
14. ג"כ - גם כן
15. ותהי' - ותהיה
16. התחי' - התחיה
17. בא"י - בארץ ישראל
18. וכמש"כ - וכמו שכתב
19. וגו' - וגומר (וכן הלאה בפסוק)
20. ידי"ע - ידידו עוז